

פרק א - המשך

ישראל לעומת סדום - החטאים והתשובה

ר' דוד סבתו

נמשיך לעיין בכמה פסוקים מפרק א.

(י) שָׁמְעוּ דְבַר ה' קְצִינֵי סֹדֶם הֶאֱזִינוּ תוֹרַת אֱלֹהֵינוּ עִם עֲמֶרְהָ: (יא) לָמָּה לִּי רַב זְבָחֵיכֶם יֹאמֶר ה' שְׁבַעֲתֵי עֲלוֹת אֵילִים וְחֶלֶב מְרִיאִים וְדָם פְּרִים וּכְבָשִׂים וְעֲתוּדִים לֹא חִפְצָתִי: (יב) כִּי תִבְאוּ לְרֵאוֹת פָּנַי מִי בְקֶשׁ זֹאת מִיָּדְכֶם רָמַס חֲצָרֵי: (יג) לֹא תוֹסִיפוּ הִבִּיא מִנְחַח שְׂוֹא קִטְרֵת תוֹעֵבָה הִיא לִי חֲדָשׁ וְשֶׁבֶת קְרָא מְקַרָּא לֹא אוֹכֵל אֲנִי וְעֲצָרָה: (יד) חֲדָשִׁיכֶם וּמוֹעֲדֵיכֶם שְׂוֹאָה נִפְשִׁי הִיוּ עָלַי לְטָרַח נִלְאִיתִי נִשְׂאָ: (טו) וּבְפִרְשִׁיכֶם כְּפִיכֶם אֶעֱלִים עֵינַי מִכֶּם גַּם כִּי תִרְבוּ תִפְלָה אֵינְנִי שֹׁמֵעַ יְדֵיכֶם דְּמַיִם מְלֹאוּ: (טז) רְחֲצוּ הַזְּכוֹ הַסִּירוּ רַע מֵעַלְלֵיכֶם מִנְגִּד עֵינַי חֲדְלוּ הֲרַע: (יז) לְמַדּוֹ הֵיטֵב דְּרָשׁוּ מִשְׁפָּט אֲשֶׁר־וָ חֲמוּץ שְׁפָטוּ יְתוֹם רִיבוֹ אֲלִמְנָה.

הזכרנו כבר את פסוק ט, ואת האיזכור של סדום ועמורה, שם הביטוי משמש כהשוואה לענין העונש. בפסוק י, סדום מופיעה שוב, אבל כאן משמשים כהשוואה לענין החטא. בפסוק י, התוכחה היא על התורה, 'תורת אלהינו' מלשון הוראה. ישעיה רוצה לומר שהתורה שעם ישראל מכיר היא לא התורה האמיתית, ולכן מזכיר את מצוות המקדש (קורבנות, תפילה וכו').

ישעיה, וכמותו גם הנביאים שיבואו אחריו, יוצאים נגד הקורבנות. אמנם אין הם שוללים את עבודת הקורבנות, אלא באים להבחין בין אמצעי למטרה. הקורבן הוא אמצעי לתיקון האדם, ולא מטרה מצד עצמו.

הביטויים בפסוקים שלנו, יוצרים הקבלה, רומזים לדברי שמואל - "ויאמר שמואל אל החפץ ליקח בקלות וזבחים כשמע בקול יקח הנה שמע מזבח טוב להקשיב מחלב אילים" [שמואל א טו, כב]. ובפסוקים שלנו - "שמעו דבר ה' קצני סדם האזינו תורת אלהינו עם עמרה. למה לי רב זבחים יאמר ה' שבעתי עלות אילים וחלב מריאים ודם פרים וכבשים ועתודים לא חפצתי".

התיאורים של הנביאים דומים, המצוות הופכות לחטאים, המנוחה הופכת לטורח, הקטורת לאוון והקרבן לתועבה. וסיבת כל זה, היא כיון ש"ידיכם דמים מלאו", ולכן "ובפרשכם פפיכם אעלים עיני מכם גם כי תרבו תפלה אינני שמע". ישעיה מציב את הניגוד האבסורדי שבין מצוות שבין אדם למקום שזכות להקפדה יתירה, ובין מצוות שבין אדם לחבירו שנזנחות.

ישעיה גם מציע דרך לתיקון. התיקון הוא בבחינת 'סור מרע ועשה טוב'. הסור מרע בא לידי ביטוי בפסוק טז - "רחצו הזכו הסירו רע מעלליכם מנגד עיני חדלו הרע". והעשה טוב בא לידי ביטוי בפסוק יז - "למדו היטב דרשו משפט אשרו חמוץ שפטו יתום ריבו אלמנה" (הביטוי חמוץ הוא מלשון חמוס, כמו נחמוס).

ישעיהו ממשיך ואומר:

(יח) לְכוּ נָא וְנִבְחָה יֹאמֵר ה' אִם יְהִי חֲטָאֵיכֶם כְּשָׁנִים כְּשֶׁלֶג יִלְבִּינוּ אִם יֵאָדִימוּ כְּתוֹלַע כְּצֶמֶר יְהִי: (יט) אִם תֵּאָבוּ וּשְׁמַעְתֶּם טוֹב הָאָרֶץ תֹּאכְלוּ: (כ) וְאִם תִּמְאַנּוּ וּמְרִיתֶם חָרָב תֹּאכְלוּ כִּי פִי ה' דֹּבֵר.

נעיר כמה הערות על פסוק יח.

הביטוי "וְנִבְחָה", שמופיע בפסוק יח, נאמר במשמעות של משפט. כפי שאנו רואים בפרק ב בישעיה [פסוק ד] - "וְשֹׁפֵט בֵּין הַגּוֹיִם וְהוֹכִיחַ לְעַמִּים רַבִּים". ישעיה מציג תיאור של משפט, וכדרכו של כל משפט יש עדים ויש שופט.

עוד נאמר בפסוק יח - "אִם יְהִי חֲטָאֵיכֶם כְּשָׁנִים כְּשֶׁלֶג יִלְבִּינוּ אִם יֵאָדִימוּ כְּתוֹלַע כְּצֶמֶר יְהִי". ניתן לתאר את החטא בדרכים שונות. ישעיה בוחר להמשיל את החטא לבגד מלוכלך שיש לנקותו (גם בפסוק טז, ישעיה אומר 'רחצו'). אצל קין החטא משול למשא כבד שיש להרימו - "וַיֹּאמֶר קַיִן אֶל יְקִיָּן גְּדוֹל עֹנֵי מְנַשָּׂא" [בראשית ד, יג].

(כא) אֵיכָה הִיְתָה לְזוֹנָה קָרְיָה נְאֻמְנָה מְלֹאֲתֵי מִשְׁפָּט צָדֵק יֵלִין בָּהּ וְעַתָּה מְרַצְחִים: (כב) כִּסְפָּה הִיָּה לְסִיגִים סְבֵאָף מְהוּל בְּמִים: (כג) שְׁרִיף סוֹרְרִים וְחִבְרֵי גִנְבִים כָּלוּ אֶהָב שְׂחַד וְרֹדֵף שְׁלֹמֹנִים יְתוֹם לֹא יִשְׁפֹּטוּ וְרִיב אֶלְמָנָה לֹא יָבוֹא אֲלֵיהֶם.

(כד) לִכֵּן נֹאֵם הָאֱדוֹן ה' צְבֹאוֹת אֲבִיר יִשְׂרָאֵל הוּא אֲנַחֵם מְצַרֵי וְאֲנַקְמָה מְאוֹיְכֵי: (כה) וְאֲשִׁיבָה יְדֵי עֲלִיף וְאֲצַרְף כַּבֵּר סִינִיף וְאֲסִירָה כָּל בְּדִילִיף: (כו) וְאֲשִׁיבָה שְׁפָטִיף כְּבָרָאשְׁנָה וְיַעֲצִיף כְּבִתְחֻלָּה אַחֲרֵי כֵן יִקְרָא לָהּ עִיר הַצָּדֵק קָרְיָה נְאֻמְנָה: (כז) צִיּוֹן בְּמִשְׁפָּט תִּפְדָּה וְשִׁבְיָהּ בְּצַדִּיקָה: (כח) וְשֹׁכֵר פְּשָׁעִים וְחֲטָאִים יִחְדָּו וְעֹזְבֵי ה' יִכְלוּ: (כט) כִּי יִבְשׂוּ מְאִילִים אֲשֶׁר חִמְדְּתֶם וְתִחַפְּרוּ מִהַגְּנוֹת אֲשֶׁר בְּחַרְתֶּם: (ל) כִּי תִהְיֶה כְּאֵלֶּה נִבְלַת עֲלֵהּ וּכְגִנְהָ אֲשֶׁר מִים אֵין לָהּ: (לא) וְהִיָּה הַחֶסֶן לְנִעֲרַת וּפְעֵלוֹ לְנִיצוּץ וּבְעֵרוֹ שְׁנִיָּהֶם יִחְדָּו וְאֵין מְכַבָּה.

קיימת הקבלה מסויימת בין שני הקטעים (פסוקים כא-כג, ופסוקים כד-כו), שלושה תיאורים חוזרים על עצמם בצורה של הקבלה כיאסטית. בפסוקים הראשונים נאמר - 'קָרְיָה נְאֻמְנָה', 'לְסִיגִים' ו-'שְׁרִיף סוֹרְרִים'. ובמקביל בפסוקים שלאחר מכן - 'אֲנַחֵם מְצַרֵי' (מקביל לשריף סוררים), 'סִינִיף' ו-'קָרְיָה נְאֻמְנָה'.

הרב ברויאר זצ"ל, הסביר בדרך מיוחדת את כל הפרק שלנו. לפי הרב ברויאר, כל הפרק מושווה לניגוד בין סדום לירושלים. אברם בחר במלכי צדק מלך שלם ולא בברע מלך סדום. ירושלים מופיעה גם בפרשת העקידה, אך שם במשמעות הראייה והיראה. ירושלים היא שילוב של שלום וצדק עם ראייה וקרבות. ישעיה מוכיח את עם ישראל על ההפרדה בין שני חלקי העיר. שיניתם את הצדק למרצחים, ולכן גם ה"לְרֹאוֹת פְּנֵי" נחשב כ"רַמֵּס חֲצָרִי". ממילא גם התיקון מובן, והוא "אַחֲרֵי כֵן יִקְרָא לָהּ עִיר הַצָּדֵק קָרְיָה נְאֻמְנָה" - המטרה היא לאחד את שני חלקי העיר, לחבר את השלום עם הראייה.